



✦ תורת הסוד · פורים

פורים על פי שער הכוונות

הדורמיטא שמאחורי הצרה, מה באמת ידע המן, שורש נשמת מרדכי, טעם שלוש המצוות, ולמה מגילת אסתר לבדה לא תתבטל לעתיד לבוא. סיכום מסודר מדרוש חג הפורים לרבינו האר"י ז"ל.

דרוש פורים שבשער הכוונות אינו פותח במגילה אלא בשאלה: מה באמת קרה שם למעלה בזמן ההוא. ותשובת הרב חדה — היה זה זמן של **דורמיטא**, שינה עליונה, שמתוכה דווקא נבנית הנוקבא ונולדת הגאולה; והמן, שהיה חוזה בכוכבים גדול, ידע זאת והתכוון לנצל אותה. מכאן נגזר הכול: מרדכי, המגילה, המשתה, המתנות — ולמה מגילת אסתר לבדה לא תתבטל לעתיד לבוא. המקורות: שער הכוונות, דרושי חג הפורים דרוש א. כל חשבון נבדק מול נוסח הספר, והיכן שחשבון עולה רק עם הכולל צוין "ע"ה".

מסדרת דרושי המועדים באתר: ראש השנה · ברכת אבות ורי"ו · יום הכיפורים · חג הסוכות · חנוכה · פסח · שבועות · שבת.

א — הרקע: הדורמיטא שבסוף שבעים שנה

כלל ראשון: "בכל זמן של הגלות עומדים זעיר ונוקביה אחור באחור כל ימי החול". וכאשר רוצים לחזור פנים בפנים — "צריך שתקדים בחינת הפלת הדורמיטא על ז"א, כדי שתיעשה הנסירה ותוכל לחזור עמו פנים בפנים", כדרך שהתבאר בדרושי ראש השנה.

ומעשה מרדכי ואסתר היה בסוף שבעים שנה של גלות בבל — "לכן אז כבר בימיהם התחיל עניין תיקון זו", כדי לחזור פנים בפנים וייגאלו ישראל. ועניין התחלה זו היא עניין הדורמיטא שנעשה אז בימיהם".

"וזהו סוד הצרה העצומה שהייתה אז לישראל, אשר עליו נאמר 'והנה אימה חשכה גדולה', ואמרו רז"ל: חשכה — זו גלות מדי, שהחשיך עיניהם של ישראל. ועניינו הוא לפי שאז היה ז"א בסוד הדורמיטא."

שער הכוונות, דרושי חג הפורים דרוש א

ולפיכך נוסח הברכה האחרונה שעל המגילה הוא חמישה מטבעות — "הרב את ריבנו והדן את דיננו" וכו' — "והם כנגד ה' גבורות הנודעות, אשר על ידיהן יריב את ריבנו וידין את דיננו, כי בהם תלוי הדין והנקמה".

ב — "ישנו עם אחד": מה ידע המן

כאן מונחת נקודת הדרוש כולו. המן לא היה טיפש — הוא ידע בדיוק מה קורה:

"ונודע כי המן הרשע היה אוסטרולוגוס גדול... וידע בחכמתו עניין מיעוט השגחתו יתברך על ישראל בימים ההם, להיותו בבחינת השינה — ולכן חשב ועלה בלבו כי הזמן מוכן לאבד שונאיהם של ישראל. וזהו סוד עניין ויכוח המן עם אחשוורוש... והשיב לו המן 'ישנו עם אחד', ודרשו רז"ל: ישן הוא האלוה שלהם."

ומכאן ההיפוך הגמור: "ולהיות כי הדורמיטא ההיא היא לטובתן של ישראל — כדי שתינסר הנקבה מאחוריו ויחזרו פנים בפנים וייגאלו ישראל וייבנה בית המקדש — לכן התייעצו שניהם כי בזמן ההוא שהאלוה שלהם ישן, יקדימו הם לאבד ולהשמיד שונאיהם של ישראל, כדי שלא יישארו אפילו מתי מעט שיהיו ראויים לגאולה, ועל ידי כן לא ייבנה בית המקדש".

אותה שינה עצמה היא שעמדה ברקע עיכוב בניין הבית: "ונודעה עצת המן מן שְׁמִשֵּׁי סִפְרָא בנו, וכתביהם אל אחשוורוש הנקרא ארתחשסתא בספר עזרא — עד שביטלו בניין בית המקדש בראותם כי הגיע זמנו להיבנות".

ג — מרדכי: ההארה שאין לה מקום אחר

ואם ז"א ישן — מי השגיח על ישראל? "אף בזמן הדורמיטא אין הנקבה ישנה, כי אז מסתלקין המוחין מן ז"א ונכנסין בנקבה כדי להיבנות ולתקן פרצופה... ובהכרח יש הארה והשגחה זו על ישראל מצידה. ועניין אותה הארה הייתה עניין מרדכי הצדיק".

◆ ג.1 ההארה השלישית

וכאן מבאר הרב דבר מדויק. בזמן הדורמיטא יוצאים מז"א לא רק המוחין דאימא אלא גם נצח־הוד־יסוד דאבא, ונכנסים בנוקבא. וכשם שבהיותם בז"א יצאו מהם שתי הארות — יעקב מצד פנים (מוחין דאבא) ורחל מצד

אחור (מוחין דאימא) — כך עתה יוצאות שתי הארות מרחל. אבל נוספה בחינה שלישית:

”כי הנה בהיותם תוך ז”א היה היסוד דאימא נשלם בחזה דז”א, והיסוד דאבא — שהוא יותר ארוך — היה נשלם בסיום היסוד דז”א ממש, ולא היה יוצא מחוץ ליסוד כלל. אבל עתה בהיות המוחין תוך הנקבה, אשר היסוד שלה קצר — מוכרח הוא שהיסוד דאבא יתפשט וייצא מחוץ ליסוד נוקבא ולחוץ, ותתגלה הארתו בגילוי גמור לגמרי.”

”ואין ספק כי הארה זו הנגלית ממלכות דאבא היא הארה גדולה עד מאוד. והנה שורש נשמת מרדכי הייתה מן ההארה ההיא — ולכן על ידו הייתה תשועת ישראל בזמן ההוא.”

◆ 2.ג השם "מרדכי"

הרמז	הביאור
מ"ר דכ"י	"מורא דכ"א", ותרגומו של "מר דרור" — "כי ההארה הגדולה ההיא היא מר דרור, זך ונקי בתכלית, העוברת מפי יסוד דנוקבא ולחוץ". וכן "מור עובר" — "וידי נטפו מור... עובר".
"בלבוש מלכות"	"ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור" — "עניין יציאה זו מלפני המלך — היא רחל".
"ועטרת זהב גדולה"	"מצד עטרה יסוד דאבא, ולכן נקרא גדולה — כי החסד והחכמה נקראים גדולה, בסוד 'הגדול הגבור והנורא'".
משבט בנימין	"גם המעמיק ישכיל היותו משבט בנימין" — והוא הרומז ליסוד היורד למטה.

”ובזה תבין מעלת מרדכי שעלה לבחינת מלכות ומשנה למלך.”

ד — המגילה: לשון גילוי

“וזוהו סוד קריאת המגילה, וגם התפשטותה בעת קריאתה לטעם פרסום הנס. והוא עניין הארת עטרת מלכות דאבא המתגלית ויוצאת לחוץ — ולכן נקרא ‘מגילה’, לשון גילוי, וצריך לגלותה ולפרסמה”.

הרמז	הביאור
מגלה בלא יו"ד	עולה ע"ח (78) — כמניין שלוש הויות (כ"ו כ"ו כ"ו), “שהם עניין שלושה מוחין דחב"ד דנה"י דאבא המתגלים שם במלכות ההוא”.
נקראת “אגרת” ו”ספרי”	“וש לה דינין כתורה שבכתב, כי ספר התורה הוא יסוד דאבא הנקרא תורה שבכתב, צורת ספר, כעין ו’ ארוכה. והמגילה היא ההארה היוצאת מחוץ ליסוד — וגם היא ארוכה בצורת ו’, ובצורת מגילה ארוכה”.

ה — למה בכל שנה, ולמה לא תתבטל לעתיד לבוא

כאן מגיע הרב לשאלה המתבקשת: אם כל הנס תלוי בזמן דורמיטא מסוים שהיה אז — למה תיקנו לעשות פורים בכל שנה ושנה?

“הטעם הוא כי השם יתברך ברחמיו רצה שאותה ההארה המתחדשת בהיות המוחין דאבא ואימא תוך הנקבה בזמן דורמיטת ז"א — לא תתבטל לעולם, בכל שנה ושנה בימים ההם עצמם. כי הנה אחר דורמיטא חוזרים פנים בפנים, והמוחין הם בז"א, ואין בחינת ההארה זו יוצאת אז כלל, והארת מרדכי מתבטלת לגמרי ונעלמת בפנים. ורצה השם יתברך שבכל שנה בימי הפורים — אף אם יהיו זו"ן פנים בפנים — תתגלה ההארה הנזכרת ולא תתבטל”.

וזוהו הנס שבתוך הנס: “בכל שנה בימים ההם כאשר ייכנסו המוחין ברחל בסוד דורמיטא — אף על פי שאחר כך יחזרו פנים בפנים, לא תתבטל ההארה הנזכרת, ותישאר שם קיימת ונרשמת, אף גם אחר הסתלקות המוחין האלו ממנה ויחזרו בז"א”.

“וזוהו סוד מה שאמר הכתוב ‘וזכרם לא יסוף מזרעם’ — כי אותה ההארה היא עטרת היסוד הזכר דאבא הנקרא ‘זכר’; וזכרם זה — לא יסוף מזרעם, בימי הפורים שבכל שנה ושנה”.

”לכן לעתיד לבוא כל הספרים יתבטלו חוץ ממגילת אסתר. והטעם הוא כי לעולם לא היה נס גדול כזה — לא בשבתות ולא ביום טוב — להתקיים ההארה זו אף אחר הסתלקות המוחין מן הנקבה, אלא בימי הפורים בלבד. ובכחינה זו יש יתרון גדול אל פורים על כל שאר הימים, אפילו בשבתות וימים טובים.”

ו — שלוש המצוות שמקיימות את ההארה

”והנה בכל שנה בימי הפורים, כדי לקיים ההארה הנזכרת, אנו צריכין לעשות שלוש מצוות” — וכל אחת מהן מכוונת כנגד בחינה אחרת:

המצווה	מה היא פועלת	הביאור
קריאת המגילה	גילוי ההארה עצמה	”כדי להמשיך ולגלות ההארה הנזכרת היוצאת לחוץ — בגילוי”.
מתנות לאביונים	תיקון בניין פרצוף רחל	”כי רחל נקראת ‘עני ואביון’, והיסוד דאבא הנקרא ‘צדיק’ נותן לה צדקה ומתנות. וההארה הזו מתקיימת על ידי שאנו נותנים למטה מתנות לאביונים — ועל ידי מצווה זו נעשה דוגמתה למעלה”.
משתה ושמחה	קיום ההארה במוחין שלה	”שתתקיים הארה במוחין שלה כל הימים ההם... ולא יסתלקו לגמרי כבשאר הזמנים”.

◆ 1.1 “אכילה — אכל י”ה”

”כמבואר אצלנו שהמוחין של הנקבה נקראים י”ה י”ה, ונעשים מבחינת י”ה, והם נמשכין בה על ידי אכילה ושתייה. וזהו פירוש אכילה — אכל י”ה, שתייה — שת י”ה; כי על ידי המאכל והמשתה נמשכין לה מוחין הנקראים י”ה”.

ורמז נוסף: ”גם נרמזה היא עצמה במילת אכילה שהיא בגימטריא אדנ”י עם הכולל (66 / 65) — לרמוז כי אלו המוחין של י”ה הנמשכין על ידי האכילה הם בנקבה הנקראת אדנ”י”.

ובהמשך הדרוש מוסיף (בלשון "ונראה לעניות דעתי"): "צריך לכוון באכילה בשתי אותיות י"ה דיודין, ולכוון שהם של ע"ב; ובשתייה — לשתי י"ה של ס"ג, שעולים כמניין יי"ן: יו"ד ה"י יו"ד ה"י" (35 + 35 = 70 = יי"ן). "ולכוון להמשיך אליה מוחין דחכמה על ידי אכילה ומוחין דבינה על ידי שתייה; ולהיות כי הנוקבא גוברת — מוח בינה גובר, ולכן צריך השתייה מרובה מן האכילה".

ז — מנות ומתנות: ולמה השינוי בכתיב

שאלה דקה שואל שם: "למה ברעהו אמר 'מנות' באות תי"ו אחת, ובאביונים — 'מתנות', בשתי אותיות תי"ו?"

המצוה	הצד	הביאור
משלוח מנות איש לרעהו	מצד אבא — זכר	"ועיקר הארת יום זה הוא גילוי יסוד אבא, והוא זכר... לכן אמר 'מנות' בתי"ו אחד, כי אות תי"ו מצד הנוקבא". ושתי המנות — אחת מצד אבא ואחת מצד יסוד דאימא. "איש" — יסוד דאבא, "לרעהו" — יסוד דז"א; "כי אם היות אבא גדול, הנה בהיותו יורד למקום יסוד ז"א נקרא 'רעהו'".
מתנות לאביונים	מצד אימא — נוקבא	"ולכן הם שני תוי"ן, כי הם מצד הנוקבא. והם שתי מתנות לשני אביונים — שהם נצח והוד, שהם אביונים... ונקראו אביונים כי אימא עד הוד אתפשטת".

ולמה בפורים נותנים לכל הפושט יד? "כי הגבאי של צדקה הוא היסוד; ובימי החול — אשר הוא יסוד דז"א — צריך לראות למי נותן הצדקה. אבל עתה שהוא יסוד דאבא, הארה גדולה — אין להקפיד, אלא כל מי שפושט ידו נותנים."

הערת נוסח חשובה: כוונת **משלוח מנות** לא נתבארה מפי הרב עצמו. מהרח"ו חותם: "עד כאן הגיעו דרושי הרב זלה"ה. ועניין משלוח מנות איש לרעהו לא נתבארו מפי הרב ז"ל, ושמא רמז לעניין הארת יסוד דדכורא הניתן ליסוד דנוקבא, והם נקראים 'איש לרעהו' — יסוד ליסוד. כנראה לעניות דעתי". כל הפרק הזה שלפנינו הוא מן התוספת שאחרי חתימה זו.

ח — "עד דלא ידעי"

אחת ההלכות התמוהות שבפורים מקבלת כאן טעם מדויק — ועמו סייג חמור:

”הכוונה היא: כי לעולם תוך הקליפה יש ניצוץ של קדושה המאיר בתוכה ומחיה אותה; ולכן צריך לומר 'ברוך המן' — להמשיך אל הניצוץ ההוא אור. ולכן צריך לומר בלא כוונה — אחר שהוא שיכור ויצא מדעתו; שאם יהיה חס ושלום בכוונה, יאיר גם אל הקליפה חס ושלום.”

ומוסיף מהרח"ו מדעתו: ”ונראה לעניות דעתי כי כשאנו ממשיכין אור מוח הבינה ברחל על ידי שתיית יין בריבוי גדול, יש הארה גדולה שיש בה כוח להאיר גם אל הניצוץ ההוא אשר בתוך הקליפה”.

ט — אסתר: השם הנסתר

ולבסוף השם עצמו, וזהו אולי הרמז היפה שבדרוש כולו:

החשבון	המספר	הביאור
אסתר	תרס"א (661)	שם הנוקבא כפי שהוא נגלה
אדנ"י במילואו (אלי"ף דל"ת נו"ן יו"ד)	תרע"א (671)	שם הנוקבא בשלמותו
ההפרש	י' (10)	"והנה שם אסתר חסרה י', ובתוכה מסתתרת הנקודה הפנימית עצמה הנקראת י' של אדנ"י — הנקראת 'אסתר' על שם שמסתתרת"
אסתר	661	= שושנה (661) — "שושנת יעקב"

הערת דיוק: בהמשך אותו עמוד (בקטע שאחרי "עד כאן הגיעו דרושי הרב") נכתב "גם אסתר בגימטריא תרע"א כמניין אדנ"י במילואו" — וזה אינו מדויק, שהרי אסתר עולה תרס"א ואדנ"י במילואו תרע"א. ודווקא בהפרש הזה מונח כל הרמז, כלשון הרב עצמו למעלה: היו"ד היא המסתתרת. וכך הבאנו.

ובסוף הדרוש מובא רמז נוסף, בעניין כניסת אסתר אל המלך: "והנה אסתר המלכה, כאשר לבשה בגדי מלכות ובאה לדבר אל המלך, וכשנכנסה לבית עבודה זרה מקום הקליפות — הוסר הארת אריך, ולא נשאר בה רק הארת ז"א... ולכן היא אמרה 'אלי אלי למה עזבתני' — שאחד מאלו ה'אלי', שהוא של אריך, 'למה עזבתני', ולא

האירו לה שניהם יחד". ושני שמות 'אל' הללו — אל דאריך ואל דז"א — "במילואם עולים ש"ע נהורין" (אל"ף למ"ד 2×370).

י — מקורות

- שער הכוונות, דרושי חג הפורים — **דרוש א** (وهוא הדרוש היחיד שבשער הכוונות לפורים): ברכת המגילה, הדורמיטא וסוד "ישנו עם אחד", שורש נשמת מרדכי, המגילה כלשון גילוי, טעם עשיית פורים בכל שנה, שלוש המצוות, ואסתר. ואחרי חתימת "עד כאן הגיעו דרושי הרב" — התוספות בעניין מנות ומתנות, "עד דלא ידע", ואסתר ושושנה.
- הפניות שבתוך הדרוש: דרושי נוקבא דז"א ועניין מיעוט הירח; דרושי ראש השנה (דרוש הניסור ודרוש השופר) — שם מבואר עניין הדורמיטא שעליו בנוי כל הדרוש הזה.
- הנוסח שנבדק: מהדורת ויקיטקסט של שער הכוונות (he.wikisource.org).

הערה על הלימוד

דרוש פורים שבשער הכוונות הוא דרוש אחד, ומהרח"ו מסמן בו במפורש היכן נגמרו דברי רבו: "עד כאן הגיעו דרושי הרב זלה"ה", ושם הוא מוסיף "ועניין משלוח מנות איש לרעהו לא נתבארו מפי הרב ז"ל, ושמא רמז... כנראה לעניות דעתי". ומיד אחר כך: "אמר שמואל: עד כאן הגיעו כל ספר הדרושים של הרב זלה"ה". הפרקים ז-ט שלפנינו הם מן התוספות שאחרי אותה חתימה, וציינו זאת במקומם; גם ביאור "עד דלא ידע" מובא בחלקו בלשון "ונראה לעניות דעתי". כן ציינו במקומו חשבון שאינו מדויק בנוסח המודפס ("אסתר בגימטריא תרע"א"), והבאנו את החשבון כלשון הרב עצמו — אסתר תרס"א, ואדנ"י במילואו תרע"א, וההפרש י'. חשבונות שעולים רק עם הכולל סומנו "ע"ה". הדרוש הוא סיכום לימודי בלבד, ואין ללמוד ממנו הלכה או מעשה; המנהגים למעשה — כמנהג אבותיו של כל אחד ובהוראת רבו.

המימד הנוסף · הרב יוסף ביטון שליט"א

050-590-1349 · ravbiton.com · לפניה מכובדת ולשותפות בהפצת תורת הקבלה